

ISUSOVCI, lijevo: relikvijar poprsje Sv. Ignacija Loyole u crkvi Sv. Katarine u Zagrebu, djelo J. L. Siegela; desno: isusovački kolegij u Dubrovniku

Vinkovaca, Vinkovci 1980; *Rimsko staklo*, Vinkovci 1981; *Keramičke radionice u urbanoj strukturi Cibala*, u knjizi: Arheološka istraživanja u Slavanskom Brodu i Brodskom posavlju, Zagreb 1993. B. Čk.

ISKUCAVANJE, tehnika izradbe ili reljefnoga ukrašavanja predmeta od lima. Limena se ploča obrađuje na malim nakovnjima na drvenoj ili željeznoj podlozi. Već od staroga vijeka pri iskucavanju se upotrebljavaju i modeli (redovito brončani); na njih se stavlja lim koji obradbom poprima željeni oblik. I. je poznato već u starom Egiptu, u egejskoj kulturi i ant. Grčkoj (nakit, oružje). U sr. su vijeku iskucavanjem izrađivani crkv. posude i sitna plastika, a u doba renesanse osobito pokali. U XVI. st. izrađuju se za potrebe vojske željezni oklopi, a u baroku bakreno posude. U hrv. krajevima osobito su vrijedni predmeti iz baroka i rokoka (kaptolski križ u riznici splitske katedrale, srebrni antependij u crkvi Sv. Eufemije u Rovinju, kaleži, pokaznice, kadionice u brojnim crkvama i dr.). — Iskucavanjem se rade i neki luksurniji predmeti pučkoga posuda (pladnjevi). J. Bil.

ISMAELI, Antun, klesar i graditelj (Korčula, XVII. st.). God. 1676. je zajedno s Ivanom Pomenićem islesao novi oltar, rustičnih baroknih oblika ali renesansne kompozicije, za crkvu Sv. Vlaha u Lastovu. Godinu dana poslije obvezao se franjevcima u Šibeniku da će zajedno s majstorima Vickom Drobnjakom i Nikolom Pavlovićem izraditi pročelje crkve Sv. Lovre prema nacrtu koji je do danas sačuvan. Suraduje na gradnji ljetnikovca Jakova Amerija (1678) i proširenja župne crkve u Blatu na Korčuli. Od 1682. spominje se kao protomajstor hvarske katedrale za koju je izradio eliptične prozore glavnoga broda i podnožje za krstionicu (1686). LIT.: K. Prijatelj, Arhitekt Ivan Skoko i domaći majstori šibenskog baroka, Zbornik zaštite spomenika kulture (Beograd), 1952, 3, str. 115. — C. Fisković, Urbanističko usavršavanje Korčule Kanaveličeva vremena, Mogućnosti, 1972, 2, str. 117. — Isti, Hvarska katedrala, Split 1976, str. 51, 69, 85. Iv. Mat.

ISSA → VIS

ISUSOVCI (Družba Isusova, jezuiti), red u Katoličkoj crkvi što ga je 1540. osnovao u Španjolskoj Sv. Ignacije Loyola (umro 1556) radi širenja kat. vjere u novootkrivenim dijelovima svijeta; s vremenom postaju glavni nosioci protureformacije. Njihov je utjecaj veoma jak i u umjetnosti; oni su i glavni širitelji baroka a u tome je stilu sagrađena i njihova matična crkva

u Rimu, Il Gesù. Raskošnim i često iluzionističkim uređenjem unutrašnjosti crkava nastojat će djelovati na osjećaje vjernika, nasuprot suhoći i strogosti crkvenih prostora koje zastupaju protestanti. God. 1773. na brojne pritiske vladara papa Klement XIV. ukida isusovački red, ali je on opet obnovljen 1814. U Hrvatsku i. dolaze već 1559 (u Zadar), potom 1560. u Dubrovnik i još neke gradove, gdje djeluju pojedinačno (kao propovjednici). Kolegije i rezidencije osnivaju u Dubrovniku 1604, Zagrebu 1606 (sljedeće godine gimnaziju, a 1669. akademiju), Varaždinu 1632, Rijeci 1638, Osijeku 1687, Požegi 1698.

Isusovci su u velikoj mjeri zaslužni za prodor i širenje baroka u Hrvatskoj. Crkva Sv. Katarine u Zagrebu, građena 1620—32, jednobrodna s nizovima bočnih kapela, obogaćivana tijekom vremena baroknim drvenim (1675, kipari J. Altbacher, 1680. I. Komersteiner) i mramornim oltarima (1729, F. Robba), štukaturom (1721—26, A. J. Quadrio) i velikom iluzionističkom freskom u svetištu (1762, K. A. Jelovšek) jedna je od najvrednijih baroknih cjelina u Hrvatskoj. Kraj nje su i. podignuli (1645—55) zgrade kolegija, gimnazije i konvikta, koje su oblikovale dva trga (Jezuitski i Katarinin). U okolici grada podignuli su ljetnikovac (1737) i baroknu crkvu Sv. Franje Ksaverskoga (1748—52). U Varaždinu su 1634. gradili crkvu Sv. Marije, srodnu sa crkvom Sv. Katarine u Zagrebu, zgrade kolegija i gimnazije. Na posjedu Vinica podignuli su jednokatni dvorac. Crkva Sv. Vida u Rijeci, središnjega tipa, te zgrade kolegija i gimnazije građene su (1641) po nacrtima isusovačkoga arhitekta Jakova Brianija iz Modene; crkva je povišena 1724. U Veprincu su riječki isusovci počeli graditi veliku baziliku, koja je ostala nedovršena. Nakon što je u potresu u Dubrovniku (1667) srušena isusovačka crkva, podignuli su jednobrodnu crkvu s bočnim kapelama po projektu rimskoga arhitekta i slikara A. Pozza koji joj je unutrašnjosti oslikao iluzionističkim freskama (dovršena 1725). Do crkve i palače kolegija vodi široko barokno stepenište (1765, arh. Pietro Passalacqua) kojim je upotpunjen barokni isusovački kompleks u Dubrovniku; pripadao mu je i ljetnikovac u Gružu. Poslije oslobođenja Slavonije od Turaka (1689) isusovci su u Osijeku u Tvrdi sagradili rezidenciju (1712) i crkvu Sv. Mihovila (1725—32) s pročeljem razvedenim nizovima prozora. Na svojem posjedu u Aljmašu imali su kuriju i župnu crkvu. U Požegi su na gl. trgu sagradili (1713) dvokatni

kolegij te zvonik koji je povezivao kolegij s gotičkom crkvom Sv. Lovre što su je također barokizirali (slikar isusovac Josip Kraljić). Na posjedu Kutjevo podignuli su velik barokni dvorac i crkvu Sv. Marije. Između gornje i donje tvrđave u Petrovaradinu, po projektu svojega arh. Caspara Schalka, i. su sagradili crkvu (1714) i kolegij (1734), a u blizini su imali i proštenjarsku crkvu Majke Božje na Tekijama. Nakon obnove reda i povratka u Zagreb, sagradili su u Palmotićevoj ul. baziliku Srca Isusova između dva krila rezidencije (1900–02), u duhu kasnoga historicizma (arhitekt J. Holjac).

LIT.: M. Vanino, Isusovci i hrvatski narod, I i II, Zagreb 1969. i 1987. — Isusovačka baština u Hrvata (katalog), Zagreb 1992. — Isusovci u Hrvata (zbornik), Zagreb 1992. R.

IVAN, Josip, kipar (Sombor, 2. III. 1946). Završio Školu primijenjene umjetnosti 1967. u Zagrebu, gdje je predavao obradu metala (1970–77). Radi malu plastiku, plakete, medalje, nakit i spomenike na tragu geometrijske apstrakcije. Autor je i niza skulptura koje se dodjeljuju kao nagrade (»Zlatno pero Društva novinara Hrvatske«; skulptura »Dani satire«, Zagreb 1988, 1989). — Samostalno je izlagao u Grožnjanu 1967, 1968.

IVAN ALBINI → JOHANNES ALBINUS

IVAN ANTUNOV IZ VIENNE (Johannes Antonii de Vienna), franc. graditelj, kipar i klesar u drugoj pol. XIV. st. Ugovori ga spominju kao protomajstora dubrovačke crkve Sv. Vlaha 1379–82. Od 1385. živi u Korčuli gdje uzima u radionicu Hranića Dragoševića, graditelja korčulanske katedrale i klesara Marka Miličevića. Radi kameni ukras za Sv. Vlaha u Dubrovniku, te za građevine u Stonu i Zadru. God. 1388. obvezuje se graditi općinsku ložu u Korčuli. Radi i na gradskim utvrdama. Dosad sa sigurnošću nije utvrđen niti jedan njegov rad.

LIT.: C. Fisković, Korčulanska katedrala, Zagreb 1939, str. 47–48. — V. Foretić, Otok Korčula u srednjem vijeku do g. 1420, Zagreb 1940, str. 280, 286, 289, 353. — C. Fisković, Artistes français en Dalmatie, Annales de l'Institut français de Zagreb, 1946–47, 28–29, str. 8–10. — Isti, Zadarski majstori u Dubrovniku tokom 14. st., Anali – Dubrovnik, 1953, — V. Foretić, Podrijetlo porodice korčulanskih kamenara Andrijića, Peristil, 1960, 3. — C. Fisković, Neobjavljeni radovi Bonina Milanca u Splitu, Zbornik za likovne umjetnosti (Novi Sad), 1976. Jos. B.

IVAN CLERICOPULO, slikar (XIV. st.), vjerojatno grčkoga podrijetla. God. 1314. potpisao ikonu Sv. Dimitrije na oltaru istoimene crkve u Zadru, koja je uništena u požaru 1779.

LIT.: C. F. Bianchi, Zara cristiana, I, Zadar 1877, str. 438.

IVANČAN, Ljudevit, povjesničar (Zagreb, 2. VIII. 1853 – 1. III. 1935). Kao kanonik zagrebačkoga Kaptola uredio riznicu stolne crkve u Zagrebu, sastavio njezin inventar i popis grafika Valvasorove zbirke. Objavljivao povijesne rasprave i priredio golemu građu o zagrebačkim kanonicima.

BIBL.: Crkva svih Svetih u Stenjevcu, VJHAD, 1902–03; Valvasorova zbirka slika u Metropolitanskoj knjižnici, Katolički list, 1913, 1. Iz povijesti zagrebačkih kanonika, Narodna starina, 1925; Metropolitanska knjižnica u Zagrebu, ibid., 1925; Antifonar zagrebačkog biskupa Osvalda Tuza, Sveta Cecilija, 1929, 4. Stanovi zagrebačkih kanonika, VJZA, 1931. L. D.

IVANČEVIĆ, Radovan, povjesničar umjetnosti (Banja Luka, 13. II. 1931). Diplomirao je 1955, doktorirao 1965. tezom o gotičkoj arhitekturi Istre na Filozofskome fakultetu u Zagrebu gdje je od 1956. asistent, od 1979. redovni profesor; predaje ikonografiju i renesansnu umjetnost. Na Studiju dizajna na Arhitektonskome fakultetu u Zagrebu vodi kolegij vizualne komunikacije. Istražuje hrvatsku srednjovj. i renesansnu umjetnost, modernu arhitekturu, ikonologiju i teorijske probleme interpretacije likovne umjetnosti. Autor je kataloga izložaba (Edo Kovačević, Zagreb 1978; Nives Kavurić-Kurtović, Pariz 1989; Branko Ružić, Zagreb 1993), niza dokumentarnih i TV-filmova te emisija za školsku televiziju o hrvatskoj likovnoj baštini (Dubrovački renesansni ljetnikovci, Burgovi u Hrvatskoj, Plomin, Rijeka – stari grad), suvremenoj umjetnosti (Kako se gleda arhitektura) i umjetnicima (Mirko Rački, Vojin Bakić, Ivan Rabuzin, Stjepan Planić). U seriji obrazovnih i element-filmova nastoji razviti metodu vizualnoga mišljenja preko animiranoga filma.

BIBL.: Fedor Vaić, Zagreb 1957; Crkva sv. Marije Snježne kod Čepića, Radovi OPU, 1960, 2; Likovna kultura »običajnog« čovjeka, Zagreb 1961; Župna crkva sv. Jurja u Oprtlju, Radovi OPU, 1963, 4; Gotičke crkve u Roču, ibid., 1964, 5; Odnos antikinog i srednjovjekovnog rastera Poreča, Peristil, 1963–64, 6–7; Model srednjovjekovnog Gračiča, ibid., 1965–66, 8–9; Crkva sv. Duha kod Šrpeđa u Istri, Radovi OPU, 1969, 6; Kriterij stila i kvalitete u interpretaciji neostilova, ŽU, 1978, 26–27; Uvod u ikonologiju, u knjizi: Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Zagreb 1979; Mješoviti gotičko-renesansni stil Jurja Matejeva Dalmatinca, Prilozi – Dalmacija, 1980, (Fiskovićev zbornik, I); Planićev krug olovkom, ŽU, 1981, 31; Prilozi problemu interpretacije djela Jurja

ISUSOVCI, glavni oltar crkve Sv. Vida u Rijeci

Matejeva Dalmatinca, Radovi IPU, 1979–1982, 3–6; Reinterpretacija zborne crkve u Pagu, Peristil, 1982, 25; Medulićeva (?) zadarska freska Posljednjeg suda i Michelangelo, Prilozi – Dalmacija, 1983; Odnos pročelja i prostora hvarske katedrale i problem stilske određenja, ibid., 1984; Edo Kovačević, Zagreb 1984; Slikarski predložak renesansnog reljefa Krštenja u Trogiru, Peristil, 1984–85, 27–28; Renesansa u Dalmaciji, Hrvatskom primorju i Istri, u knjizi: Renesansa u Hrvatskoj i Sloveniji, Beograd – Zagreb 1985; Umjetničko blago Hrvatske, Motovun 1986; Problem renesansne kupole osorske katedrale, Peristil, 1986, 29; Ikonološka analiza renesansne kapele Sv. Ivana Ursinija u Trogiru, Prilozi – Dalmacija, 1986–87; Kružna forma u opusu Ivana Meštrovića, ŽU, 1988, 43–44; Crkva Sv. Trojstva u Hrašćini: romanika ili renesansa?, Radovi IPU, 1988–89, 12–13; Ranorenesansna flora trogirskih kapele, Prilozi – Dalmacija, 1989; Trogirski krstionici (1467) i montažne konstrukcije dalmatinske graditeljske škole, ibid., 1990; Svod trogirskih kapele: ranorenesansni dječji raj, Radovi IPU, 1990, 14; Trogirski loža: TEMPLVM IVRIS ET ARA IVSTITIAE (1471), Prilozi – Dalmacija, 1991; Interpretacija dizajna, ŽU, 1992, 51; Geneza arhitektonskog rješenja trogirskih kapele (1468), Radovi IPU, 1992, 16; Renesansne trolisne fasade na istočnoj obali Jadrana, Peristil, 1992–93, 35–36; Odnos kultura dviju jadranskih obala i problem periferije i centra, u zborniku: Umjetnost na istočnoj obali Jadrana u kontekstu europske tradicije, Rijeka 1993; Renesansni kasetirani svod (par-nepar), Prilozi – Dalmacija, 1993 (Priatelj zbornik, I). R.

IVANČIĆ, Ljubo, slikar (Split, 18. I. 1925). Pohađa srednju tehničku školu u Splitu, ali 1941. prekida školovanje. God. 1942. priključuje se partizanima; radi na Braču, Hvaru, Visu, u Splitu i Šibeniku. Na Akademiji u Zagrebu studira 1945–49, a slikarsku specijalku polazi kod Đ. Tiljka 1949–51. Javnosti se predstavio 1954. samostalnom izložbom u Zagrebu, a samo nekoliko mjeseci poslije prvoga nastupa jedno mu je djelo uključeno u izložbu »60 slika modernog jugoslavenskog slikarstva«, koja obilazi Francusku. Od 1961. je asistent, od 1969. profesor na Akademiji u Zagrebu. Poslije smrti K. Hegeđušića povjerila mu je JAZU vodstvo Majstorske radionice za postdiplomski studij slikarstva (1975) i izabrala ga za svojega člana (1977).